

VÉGKÉPP ELTÖRÖLNI

A 20 ÉVES TERROR HÁZA MÚZEUM ELLENI TÁMADÁSOK

F E K E T E R A J M U N D

Idén húsz esztendeje, hogy 2002. február 24-én újjászületett és megnyitotta kapuit az Andrassy út 60. épülete, amely kegyetlen és vérgőzös 20. századi történelmünk többszörösen összetett szimbóluma. A II. világháború alatt itt fészkeltek be magukat a nyilasok, a „Hűség Házának” pincéjében több száz zsidó honfitársunkat kínozva meg. 1945 után pedig itt rendezkedtek be a szovjetekkel együtt érkező magyar kommunisták, hogy a „párt ökleként” emlegetett ÁVO/ÁVH osztályalapon döntse el, ki tekinthető barátnak s ki ellenségnek. Az épület csupán az 1956. október 23-i forradalom és szabadságharc után lélegezhetett fel, de addigra már annyi kín és szenvedés itta be magát a falakba, hogy az épület „sötét génuszát” az idő és a történelem a „város tudatalattijába” süllyesztette. 2000 decemberében a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány megvásárolta az épületet azzal a céllal, hogy a magyar történelem e két véres korszakának bemutatására múzeumot hozzon létre. A Terror Háza Múzeum „alapítása [...] ezt a *genius locit* mintegy felszínre hozta, megjelenítette, megrendítő emlékhellyé változtatta”.¹

BOSSZÚ HELYETT MÚZEUM

„Ebben az épületben hatalmas erő van” – mondta Orbán Viktor miniszterelnök a húsz évvel ezelőtti megnyitón, majd így folytatta: „Az áldozatok, a megaláztak, a hozzájuk tartozók, a velük együtt érzők, a nemzet ereje. Visszavágás, törlesztés, bosszú helyett múzeum. Így is lehet megállapodást kötni a történelemmel. [...] Nem azért kellene az ilyen múzeumok, hogy gyermekeink a félelemről, a rettegről, a megaláztatásról személyes élményeket szerezzenek, hogy megborzongjanak. Azt szeretnénk, ha a gyermekek úgy nőnének föl Magyarországon, hogy tudják mit álltak ki az előttük járók. Azt szeretnénk, ha gyermekeink megértenék, hogy a szabadságot nem adják ingyen. [...] Ez a ház ugyanis arra való, hogy mindig megvédje a nemzetet saját árnyékától.”²

Az MTI egykori tudósítása szerint „a vasárnap esti megnyitóra 130-150 ezer ember gyűlt össze” a Terror Háza Múzeumnál, akik „az Oktogontól a Kodály köröndig” megtöltötték az Andrassy utat.³ Ezzel a történelmi aktuussal alig egy évtizeddel a kommunizmus bukása után Magyarországon létesült először olyan múzeum és emlékhely, amely egymás mellé helyezte azt a két totális diktatúrát, amely annyi kint és szenvedést okozott nemcsak Magyarországon, de az egész közép- és kelet-európai régió számára is. Bátorság kellett hozzá, mert húsz évvel ezelőtt a nácik rémtetteit egyedülállónak és összehasonlíthatatlannak

1 SCHNELLER István: Terror Háza: beszéljünk róla! *Népszabadság*, 2002. május 23.

2 Orbán Viktor beszéde a Terror Háza Múzeum megnyitóján. 2002. február 24.

3 Terror Háza Múzeum. Az első nap tapasztalatai. *MTI*, 2002. február 25.

tartották. Ezt a tilalmat azonban figyelmen kívül hagyták, és létrehoztak egy olyan múzeumot, amely nevén nevezi történelmünket, annak szereplőit: az áldozatokat és a tetteseket egyaránt. Eretnek gondolat volt ez – ráadásul egy olyan országban, ahol a rendszerváltoztatást követően a (poszt)kommunista elit őrködött a történelem, a nyelv és a kultúra felett. A Terror Háza Múzeum megnyitása azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy kicsúszik a kezük közül a „történelem menete”. Nem véletlen, hogy egész pályás letámadást indítottak – már a múzeum megnyitása előtt.

SZERVEZETT TÁMADÁSOK

A Terror Háza Múzeum ellen folytatott szisztematikus lejárató kampány nagyjából három hónappal a megnyitó előtt kezdődött. A múzeummal kapcsolatos összes kritika – leszámítva a gazdálkodással kapcsolatos támadásokat – már azelőtt megszülettek, hogy látták volna a kiállítást. Varga Mihály építészkritikus az *Élet és Irodalom* hasábjain már 2001 decemberében arról álmodozott, hogy „milyen módon fognak megemlékezni az ötlet kiigazításáról, amikor esetleg néhány év múlva ki kell onnan emelni [a tankot], mert egyértelművé válik, amit én már most sejtek: mégsem kellett volna ide csinálni a Terror Házát.”⁴ Hamvay Péter a *Hetek* hasábjain azt fejtegette, hogy az épületet érvényes építési engedély nélkül alakították át, és kiállítása „meghamisítja a történelmet”⁵ Eörsi Mátyás szerint a Terror Háza Múzeum „építkezés[i] módja terrorisztikus”, és maga az épület esztétikai mondandója is „terrorizál, ha a leírásoknak hinni lehet”.⁶ Kozák Gyula szerint pedig a múzeum „az egész város meggyalázása”, sőt egyenesen „terror a városlakók ellen”.⁷

A még meg sem tekinthető installáció mellett az el sem készült épület (homlokzat) is elkeseredett támadások kereszttüzebe került. Román András a múzeum homlokzatát „súlyos műemléki sérelemként” értékelte, a pengefal pedig nem éppen szerény véleménye szerint „ellentétben áll az építészettel”,⁸ továbbá rettegett attól, „hogy az UNESCO Világörökség Bizottságának [...] Budapestre érkező műemlékes szakemberei ezért fogják megtagadni a kitüntető cím adományozását.” Búza Péter szerint „száz vagy még több évre pengézik tönkre a világörökség rangra pályázó sugárút arcvonásait”,⁹ ami persze nem következett be. A hivatásos rettegek megnyugodhattak, az UNESCO Világörökségi Bizottságának 26. ülésén megszavazta, hogy többek között az Andrassy út is váljon a világörökség részévé.¹⁰

A múzeumot „látványos történelmi giccsnek”, „terror plázának” (Hamvay Péter), „horror házának” (Karsai László – Varga László), „Futrinka utcának” (Pető Iván), „terrormúzeumnak” (Kozák Gyula), „ízlésterror házának” (Murányi Gábor, Ráday Mihály) minősítették a baloldal közismert megmondóemberei.

Ahogy a fent említett néhány példa is jól mutatja, a támadások egy irányból, szervezett formában történtek, melyeket jogi, esztétikai, történelmi-ideológiai, „szakmai”, valamint politikai érvek köré csoportosíthatók. Vegyük hát őket sorra!

Célkeresztben a „jogtipró engedéllyel megépített »pengefalak«”

A múzeum vezetését tiltott önkényuralmi jelképek használata miatt (!) feljelentette a VI. kerületi MSZP. A vonatkozó jogszabályok azonban már akkor világosan meghatározták, hogy tudományos és ismeretterjesztő célból használhatók ezen jelképek. A fővárosi önkormányzat kulturális bizottságának elnöke pedig azzal a döbbenetes és bornírt váddal illette a sajtóban a múzeumot, hogy a „jogtulajdonos engedélye nélkül mutatja be Mikus Imre Sztálin szobrának

4 VARGA Mihály: Terror–Terror. *Élet és Irodalom*, 2001. december 7.

5 HAMVAY Péter: A terrorpláza. *Hetek*, 2002. február 22.

6 EÖRSI Mátyás: A terror és az ő háza. *Magyar Hírlap*, 2002. január 26.

7 KOZÁK Gyula: Még egyszer... de nem utoljára a Terror Házáról. *Élet és Irodalom*, 2002. február 15.

8 ROMÁN András: Városkép és világörökség. *Népszabadság*, 2002. január 25.

9 BÚZA Péter: A város háza. *Népszabadság*, 2002. január 5.

10 UNESCO – az Andrassy út és a Tokaj-hegylajai borvidék a világörökség része. *MTI*, 2002. június 27.

Pengefal – Az Andrásy út 60. homlokzatán napfény rajzolja ki a „TERROR” feliratot (Terror Háza Múzeum)

eredeti gipszformáit”. Azonban Schmidt Mária főigazgató rávilágított arra a tényre, hogy „az özvegy beleegyezésére nincs szükség ahhoz, ha az alkotás a közgyűjteményi körön belül marad”. „Ugyancsak feljelentették a múzeumot csend- és birtokháborításért, mert a kommunizmus áldozatainak emléknapja előestéjén tartott megemlékezéssel megzavarta a szomszédok nyugalmát” – így egy újabb nemtelen próbálkozás.¹¹

Amint lehullt a lepel a múzeumról, és mindenki láthatta a kiszélesített tetőparkányon egymás mellé helyezett nyilaskeresztet, az ötágú csillagot és a „TERROR” szót, azonnal támadás alá vették a múzeumot mind a sajtóban, mind pedig a jog terepén, és sorozatos jogszabálysértésekről írtak. Kozák Gyula odáig merészkedett, hogy leírta a következőket: „Magának a Terror Házának a létrehozása (az engedélyek körüli sunyiskodás és hazudozás, illetve az engedély nélkül zajló építkezés) is folytatása volt annak a fideszes, schmidtmáriás arroganciának, ami hatalmuk négy évét jellemezte.”¹²

Egyre csak úgy záporoztak a minden alapot nélkülöző kritikák: „a házat a főváros területére építették a főváros engedélye nélkül”, a „pengefal [pedig] elfoglalja a járdát, akadályozza a gyalogosforgalmat”,¹³ amelynek igaztalan voltáról bárki meggyőződhet, aki felkeresi az épületet. Ezzel szemben a valóság az volt, hogy maga az épület és a Csengery utca felőli oldala a kerülethez tartozott, egyedül az Andrásy úti járda volt a főváros tulajdonában. Schmidt Mária

¹¹ Terror Háza: újabb jogsértések. *Origo*, 2002. január 18.; SCHMIDT Mária: *Egyazon mércével. A visszaperelt történelem*. Magyar Egyetemi, Bp. 2003. 177.

¹² KOZÁK: *I.m.*

¹³ EÖRSI: *I.m.*

szerint „az építési engedélyt a kerület jegyzője úgy adta meg, hogy elmulasztotta a főváros tulajdonosi hozzájárulását beszerezni arra a fél négyzetméternél kisebb (!) területre, amelyen a homlokzati elem a főváros területével érintkezik.” A Terror Háza Múzeum azonban ekkor már érvényes építési engedéllyel rendelkezett, ennek megfelelően készítette el a homlokzatot. Mire a Fővárosi Közigazgatási Hivatal visszavonta a múzeum építési engedélyét és új eljárásra kötelezte a kerületet, az épület már kész volt. A múzeum vezetése pedig „az ilyen esetekben szokásos eljárásnak megfelelően [...] fennmaradási engedélyt kért a fővárostól”.¹⁴ A kevesebb mint fél négyzetméternyi területre a főváros végül megadta a hozzájárulást, majd a Terror Háza Múzeum további három évre kért ideiglenes fennmaradási engedélyt, amelyet a városképvédelmi bizottság el is fogadott. Demszky Gábor szabaddemokrata főpolgármester azonban megsemmisítette az illetékes szakbizottság döntését, mondván: „jogi és városképvédelmi szempontból egyaránt elfogadhatatlannak tartja a bizottság döntését”.¹⁵ Új eljárás keretében a főváros az ideiglenes fennmaradási engedély megadását is megtagadta, ezt követően pedig a VI. kerület baloldali közgyűlése másfél év után, indoklás nélkül visszavonta a tulajdonosi hozzájárulását a Csengery utcai homlokzathoz. Schmidt Mária „aljas politikai támadásként” értékelte Demszky Gábor főpolgármester döntését, aki szerinte „ha már építőként nem tudott rekordhosszúságú városvezetői időszaka alatt bevonulni Budapest történelmébe, legalább rombolással és bontással örökítse meg nevét”.¹⁶ A főigazgató kijelentette, hogy a bontásról szóló döntést bírósági úton fogja megtámadni, s csak annak döntését hajlandó tudomásul venni.¹⁷

A pengefal végül maradt, de a támadások csak nem csitultak.

Kritikusai szerint „egyenlőségjelet tesz a fasizmus és a kommunizmus közé”

Az Andrássy út 60. épülete 1944-től 1956-ig két totális diktatúra fontos helyszíne volt, mely kiválóan mutatta a diktatúrák természetét. A Terror Háza Múzeum létrehozásával egy olyan múzeum és emlékhely jött létre Magyarországon, amely méltó emléket állít a nyilas és a kommunista terror áldozatainak, nevükön nevezi a tetteseket, és bemutatja a 20. századi totális diktatúrák emberellenes tetteit. A múzeumot építészeti szempontból kiemelték a környezetéből azzal, hogy kiszélesítették a párkányt, amely egyszerre idézi a kor gigantomániáját és a pesti neoreneszánsz házak hatalmas párkányait. A párkány a nap legmagasabb állásánál borítja sötétségbe a házat az önkényuralmi jelképekkel és a TERROR szóval,¹⁸ ezzel is felidézve Arthur Koestler *Sötétség délben* című művét.

A múzeumba belépve az embert két azonos méretű gránittömb fogadja. Egy vörös és egy fekete. A vörös a kommunista terror áldozatainak, míg a fekete a nyilas terror áldozatainak állít emléket. A kiállítás a náci, illetve a szovjet megszállással kezdődik („Kettő megszállás” terme) és a szovjet csapatok 1991 nyári kivonulásával végződik. A múzeum két emeleten keresztül mutatja be a nyilas és kommunista terror természetét. A pincerekonstrukció mindkét emberellenes diktatúra áldozataira emlékeztet, a „Tettesek falán” pedig a két rendszert kiszolgálók nevét, beosztását és fényképét helyezték el. A kiállítás szakított a múzeumokra jellemző ódivatú-ortodox kiállítás-szervezési folyamatokkal: a száraz és unalmas szövegeket száműzte, a bővebb információkat a termék információs állványaihoz helyezte, és csak a legszükségesebb adatokat vonultatja fel, sokkal inkább az érzelmekre akar hatni idézetekkel, képekkel, hangokkal, filmekkel, szövegrészekkel, valamint korabeli tárgyakkal. A posztkommunista baloldal számára mindez azonban eretnokségnek minősült.

mindkét emberellenes diktatúra áldozataira emlékeztet

14 SCHMIDT: *I.m.* 183.

15 Demszky nem akarja a pengefalat. *Origo*, 2003. február 20.

16 SCHMIDT: *I.m.* 184.

17 Penge, fal, építészet, jog és politika. *Új Szó Online*, 2003. március 5.

18 SZŐNYEI Tamás: Épül a Terror Háza: Árnyékvilág. *Magyar Narancs*, 2002. január 24.

Karsai László szerint például, „ha csak [1944.] október 15-ével kezdődik a ház története, az a Horthy-korszak restaurációját jelenti”, vagyis nem foglalkozik a Horthy-korszakkal, tehát rehabilitálja azt.¹⁹ Kozák Gyula több „kiváló történész” is megszólaltatott, akik szerint „a múzeumban bemutatott borzalmak kezdőnapja önmagában történelemhamisítás”.²⁰ Hamvay Péter szerint nem tudni, kik, de „sokan helytelenítették, hogy egyenlőségelet tesz a fasizmus és a kommunizmus közé, s ezzel meghamisítja a történelmet”.²¹ Florence La Bruyere, a baloldali *Libération* budapesti tudósítója szerint „nem látható semmi a holokausztról”,²² egy újabb kommentátor szerint azért, „hog az ideológiához igazítsák a történelmet”.²³ Hamvay Péter szerint a kiállítás „a kommunisták, sőt kódolva a kommunista zsidók bűneire emlékeztet”,²⁴ míg Karsai László egyenesen a zsidó bosszú szerepét hangsúlyozta: „Veszélyes lehet a terror kontinuitása elmélet akkor, ha csak az jön ki belőle, hogy bosszúszomjas zsidó kommunisták tudatosan átvették a házat, hogy most ők legyenek a verőlegények.”²⁵ Fejtő Ferenc eközben amiatt aggódott, hogy a kommunizmus bűneit helyezi „reflektorfénybe” a múzeum,²⁶ amely – vélekedik immár Kozák – „nem a tudományos gondolkodás szülötte”.²⁷ Szőnyei Tamás is arra a következtetésre jutott, hogy a múzeum eltúlozza a kommunizmus bűneit, melyet tudományos alapossággal állapított meg: „A tükörrirt TERROR cirill jellegű szöveggént működik: a megfordított R és E cirill betűkre emlékeztet. Cirill, tehát ruszki, vagyis komcsi. E szó kétszer szerepel, s mivel a közöttük lévő ötágú csillag is a vörös vézre utal, a nyilaskereszt »kisebbségbe« kerül: a látványt uraló építészeti elem egyértelműen a baloldali szélsőségeket emeli ki. Ez egybevág a múzeum belső arányaival”.²⁸ Egy hónappal a megnyitó előtt Ráday Mihály így írt: „Kérdéses, mit mutatnak be a nyilasterror hazai előzményeiből [...] Egyébként a házban egy szobányi anyag szól a nyilas rémuralomról, és a többi mind a »szocializmus építésének« koráról.”²⁹

Egyes szerzők már a Terror Háza Múzeum és a készülő Holokauszt Emlékközpont összehasonlítását is elvégezték, amikor arról írtak például, hogy „a hatszázezer magyar áldozat emlékét a Holokauszt Múzeum megnyitása után is lényegesen kisebb múzeum örökíti majd meg, mint a Rákosi- és Kádár-éra szám szerint nagyságrenddel kevesebb áldozatát.”³⁰ Ormos Mária pedig hiányolta, hogy a múzeum „nem szól a zsidó áldozatokról”.³¹ Ez azonban, finoman szólva, egyáltalán nem volt megalapozott, hiszen a múzeum több teremszövegben, bemutatott fotón- és filmanyagon keresztül foglalkozik a magyar zsidóság tragédiájával. A múzeum több okból sem vállalta a magyar holokauszt részletes tárgyalását: 1) a múzeum létrehozását megelőzően döntött az első Orbán-kormány a páva utcai Holokauszt Emlékközpont létrehozásáról, 2) nemcsak a készülő múzeumra való tekintettel nem kívánták megjeleníteni

a magyar holokausztot, hanem azért sem, mert a magyar zsidóság II. világháború alatti tragédiájának bármilyen terjedelmű tárgyalása az Andrássy út 60.-ban kialakított múzeumban ellentétes lett volna azzal a felfogással, amit a kiállítás tervezői vallottak, hiszen a magyar holokauszt ugyanis nem

jeleníthető meg sem előzményként, sem kiegészítésként az Andrássy út 60. történetében. Továbbá 3) a holokauszt olyan magyar és összeurópai tragédia, amelynek önálló bemutatásától nem lehet eltekinteni. Végül, de nem utolsósorban 4) félrevezető lett volna beemlíteni a magyar zsidóság tragédiáját egy olyan épü-

» foglalkozik a magyar zsidóság tragédiájával

19 SERES László: Andrássy út 60. *Élet és Irodalom*, 2002. február 22.

20 KOZÁK: *I.m.*

21 HAMVAY: *I.m.*

22 FLORENCE LA BRUYÈRE: La droite hongroise ouvre a »Maison de lla terreur«. *Libération*, 2002. február 24.

23 SERES: *I.m.*

24 HAMVAY: *I.m.*

25 SERES: *I.m.*

26 LA BRUYÈRE: *I.m.*

27 KOZÁK Gyula: Mégis, kinek a terrorja? *Népszava*, 2002. január 7.

28 SZŐNYEI: *I.m.*

29 PÁL Gábor: A városrehabilitációtól a Terror Házáig. *Magyar Nemzet*, 2002. január 31.

30 MORVAY Péter: Alibimúzeum. *Hetek*, 2002. március 22.

31 PÜNKÖSTI Árpád: Terror, diktatúra és demokrácia. *Népszabadság*, 2002. május 25.

Megfeneklett diktatúra – Az olajban ázó T-54/55-ös harckocsi installációja a Terror Háza Múzeum földszintjén, mögötte az „Áldozatok fala” (Terror Háza Múzeum)

letbe, amely elsősorban a kommunista diktatúra terrorszervezeteinek székházaként vált hírhedtté.³²

A történelmi koncepciót támadó kritikákkal párhuzamosan megjelentek azok a hangok, melyek szerint a múzeum helyszíne sem autentikus. Ormos Mária szerint az Andrassy út 60.-ban kialakított múzeum „beteges ötlet, olyan, mintha a sátánnak emelnének templomot”,³³ Kozák szerint „választhattak volna egy Monarchia korabeli börtönépületet [...] vagy annak egy szárnyát, s abban berendezhették volna azt a múzeumot, amely nem skanzen, hanem maga a poloskás, svábbogaras, nyirkos-penészes, hűgyszagú valóság.”³⁴ Ugyancsak Kozák paranoid írása szerint azért került a Terror Háza Múzeum az Andrassy út 60. szám alatti épületbe, „mert a majdani múzeum alapítóinak lakóhelyéhez sokkal közelebb esik, mint akár a város szélén lévő gyűjtőfogház, akár a fővárostól csak nehezen megközelíthető Márianosztra, Sopronkőhidáról vagy Sátoraljaújhegyről nem is beszélve. A Rózsadombról jó a közlekedés az Andrassy útra.”³⁵ A helyszín, úgy látszik, vesszőparipájává vált Kozáknak, aki alig egy hónappal később is arról ír, hogy „brutális épületet lehetett volna például a Szoborpark környékére építeni. Abban a kontextusban lehetett volna értelme.”³⁶ Karsai László és Varga László a *Hetek* hasábjain jelentette ki, hogy

32 SCHMIDT: *I.m.* 192–193.

33 PÜNKÖSTI Árpád: Terror, diktatúra és demokrácia. *Népszabadság*, 2002. május 25.

34 KOZÁK: *Mégis, kinek... I.m.*

35 *Uo.*

36 KOZÁK: *Még egyszer... I.m.*

„sem a nyilas, sem a kommunista uralmat nem szimbolizálja ez az épület”, ami amúgy is „több mint poén”.³⁷

Természetesen ebből a lejárató hadjáratból nem maradhatott ki Schmidt Mária sem, akit szakmailag és emberileg is megpróbálták megszegyenyíteni, számtalan ízléstelen személyeskedéssel és fölényeskedő kioktatással kísérve. Kozák a múzeumot „egy igen zavarosan gondolkodó elme ötletének a tárgyasulolásaként”³⁸ jellemezte, később pedig ezt bővebben is kifejtette az *Élet és Irodalomban*, mégpedig eképpen: „Amikor örült elme szüleményének neveztem a Terror Házát, akkor nem tettem mást, mint az írott és az elektronikus sajtóból Schmidt Máriáról szerzett benyomásaimat összegeztem. [...] Bárki számára szembetűnő, hogy a két intézet és az inkriminált

»múzeum« azonos vezetése nem egy rendkívül szorgalmas, korábban már sokat teljesítő tudós munkásságának méltó elismerése [...] Schmidt Mária a fideszes történettudomány Simicskája.” Majd így folytatta gondolatmenetét: „Nyilvánvaló, hogy a tudományos élet kurzuslovagnőjével állunk szemben”.³⁹

A fentieket összefoglalva tehát kijelenthető, hogy a kiállítás antiszemita, zsidóbarát, kiegyensúlyozatlan és persze a legfontosabb: történelemhamisító. Ezen véleménycikknek azonban egyáltalán nem a kiegyensúlyozott tájékoztatás vagy a valós szakmai véleményütköztetés megteremtése volt a céljuk. Ugyanis mindvégig egyetlen és világos cél lebegett a szemük előtt: szalámitaktikát alkalmazva, pontról pontra elhitelteleníteni a múzeumot és mindenkit, akinek köze van hozzá. Mindettől a múzeum bukását remélték. Húsz év távlatából kijelenthető: az összehangolt támadás egyik célját sem sikerült elérni.

Múzeumnyitás mint „ízléstelen választási turnézám”

A Terror Háza Múzeum elleni támadások egyik visszatérő eleme volt, hogy létrehozása pártpolitikai célokat szolgált, hiszen megnyitása „nem állt távol a Fidesz szándékától. [...] E szándék nem egyebet célzott meg, mint hogy a térfél egyik oldalán álljanak azok, akik nemzetiek, magyarok és jók, míg a másik oldalon a rosszak, a nemzetidegenek, *horribile dictu* hazaárulók.”⁴⁰ Szőnyi Tamás szerint a múzeumot a „jelenleg hatalmon lévő politikai erő akarata hozza létre.”⁴¹

A posztkommunista politikai elit szóról szóra ugyanazt mondta vissza. Kovács László, az MSZP elnöke a Terror Háza Múzeum avatása előtt helyezte kilátásba, hogy a szocialista párt választási győzelme esetén „az Emlékezés és Megbékélés Házává” keresztelné át az Andrássy út 60.-ban kialakított emlékmúzeumot.⁴² Kuncze Gábor, az SZDSZ elnöke debreceni sajtótájékoztatóján pedig úgy fogalmazott, hogy „nem nézi jó szemmel”, hogy az áldozatok emlékeit kampánycélokra használják. Kijelentette: a Terror Háza Múzeum avatása tulajdonképpen a Fidesz és a MIÉP közös nagygyűlése volt.⁴³ Ugyanezt a narratívát erősítette az akkor még SZDSZ-es színekben politizáló Mécs Imre is, aki szerint a múzeum megnyitása aktuálpolitikai esemény, nevezetesen „a Fidesz és a szélsőjobboldali MIÉP első közös választásai kampánygyűlése volt”.⁴⁴ A *Népszabadság* szerint „a Terror Háza vasárnap este valójában Csurka István zsákmánya lett”,⁴⁵ míg Karsai és Varga „MIÉP-es neonácikat” emlegettek a megemlékezők között.⁴⁶ Az MSZP és az SZDSZ nem is vett részt a múzeum megnyitó ünnepségén, sem a főpolgármester, sem az általa vezetett főváros képviselőiben nem jelent meg senki. Az SZDSZ a Terror Háza Múzeum megnyitójának

37 KARSAI László – VARGA László: A horror háza. *Hetek*, 2002. május 3.

38 KOZÁK: *Mégis, kinek... I.m.*

39 KOZÁK: *Még egyszer... I.m.*

40 NÉMETH Péter: Emlékezés, jobbról. *Népszava*, 2002. február 25.

41 SZŐNYEI: *I.m.*

42 MSZP: új nevet adnának a Terror Házának. *MTI*, 2002. február 24.

43 Kuncze Gábor sajtótájékoztatója Debrecenben. *MTI*, 2002. február 25.

44 Kommunista diktatúrák áldozatainak emléknapja – SZDSZ koszorúzás. *MTI*, 2002. február 25.

45 KIS Tibor: Csurka a Terror Házában. *Népszabadság*, 2002. február 26.

46 KARSAI László – VARGA László: A horror háza. *Hetek*, 2002. május 3.

» az összehangolt támadás egyik célját sem érte el

Hősök fala – Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után kivégzettekre megemlékezők mécsesei a Terror Háza Múzeum Andrássy úti párkányán (Terror Háza Múzeum)

időpontjában pedig Pa-Dö-Dö-fellépéssel turbózott „lufieregető bulit” tartott a Hősök terén, melyet azért nem vélték aggályosnak, mert a kommunizmus áldozataira való „hivatalos megemlékezés hétfőn lesz”.⁴⁷ Ezzel tulajdonképpen meggyalázták mindazok emlékét, akik e két emberellenes diktatúra áldozataivá váltak és azokat is, akik méltóképpen kívántak emlékezni róluk. A lufik elszálltak, a múzeum azonban megmaradt. Görgey Gábor – 2002 és 2003 között a Medgyessy-kormány kulturális örökségét felelős minisztere – egyenesen kikérte magának, hogy „sokadmagammal, akik megszenvedtük a szovjet-magyar terror gyötrelmeit, és azok nevében is, akik megszenvedték a nyilas rémuralmat, hogy szenvedéseinken és az áldozatok hulláin felkapaszkodva ízléstelen választási turnészámunk sajtóújságot ki az Andrássy út 60. kísértetházát.”⁴⁸

A 2002-es parlamenti választások után a posztkommunisták alakítottak kormányt, a fentebb idézett Görgey pedig az új kormány intézkedéssorozatával összhangban haladéktalanul vizsgálatot rendelt el a Terror Háza Múzeumot működtető közalapítvány gazdálkodásával kapcsolatban.⁴⁹ Ezzel egyidejűleg megkezdődött a múzeum beruházásának újbóli ellenőrzése is. Mindkettő a néhány hónappal korábban zárult ÁSZ-vizsgálathoz hasonlóan a megállapítással végződött, hogy a közpénzek felhasználása minden tekintetben a jogszabályoknak megfelelően történtek.⁵⁰

2002. október 17-én a D-209-es ügyvel legitimációs és ennek nyomán politikai válságba került Medgyessy Péter miniszterelnök minden előzetes bejelentés nélkül ellátogatott a múzeumba. Látogatása jól megszervezett kampányfogás volt, az önkormányzati választásra időzítve, de egyben gesztus is, amelyet

47 Ígéret-lufikat eregetett az SZDSZ a Hősök terén. *Origo*, 2002. február 24.

48 GÖRGEY GÁBOR: A nemzet koptatói. *Népszabadság*, 2002. március 9.

49 KARÁCSONY ÁGNES: Görgey csatái. *168 óra*, 2002. augusztus 15.

50 NYUSZTAY MÁTÉ: Szabályosan gazdálkodott a Terror Háza fenntartója. *Népszava*, 2002. július 29.

mindkét oldal saját értékrendje alapján tudott értelmezni. Ez olyannyira felbőszítette a posztkommunistákat, hogy egyszerre célozták az akkori miniszterelnök szavahihetőségét és a Terror Háza Múzeum gazdasági ellehetetlenítését. A 2003-as költségvetési törvényhez az SZDSZ-es Pető Iván olyan módosító javaslatot terjesztett be, amely 150 millió forinttal kívánta csökkenteni a múzeum költségvetését, és melyet a parlament meg is szavazott.⁵¹ Medgyessy Péter a múzeum kérésére és saját politikai renoméjának érdekében is elkötelezte magát a múzeum költségvetési helyzetének javítására,⁵² melyről végül a kormány döntött. Ennek értelmében a szocialista-liberális kabinet arról határozott, hogy „a múzeumot működtető közalapítvány alapító dokumentumát módosítani, a kuratóriumot pedig kiegészíteni szükséges”, s „meg kell vizsgálni a Terror Háza Múzeum (THM) kiállítási lehetőségeinek [...] kibővítését”. De arról is döntöttek, hogy „100 millió forintot elkülönítenek a THM 2003. évi indokolt működési költségei fedezetének biztosítása céljából oly módon, hogy a támogatás azon igazolt működési kiadásokra használható fel utólagos elszámolás mellett, amelyet más támogatás és saját bevétel nem fedez.”⁵³

„AZ IDŐ IGAZ, S ELDÖNTI, AMI NEM AZ”

Jól látható, hogy a Terror Háza Múzeum a megnyitását megelőzően és azt követően is a politikai napirend egyik kiemelt témájává vált. Több ezer újságcikk, internetes hozzászólás, közvélemény-kutatások, parlamenti napirendre vételek, politikai nyilatkozatok biztosítottak megkülönböztetett figyelmet a múzeumnak. De miért történt mindez?

Azért, mert a rendszerváltoztatás után alig több mint egy évtizeddel egy olyan múzeum és emlékhely jött létre, amely szakított a marxista történetírással, attól merőben eltérően értelmezte a múltat. Egyenlőségelet tett a nemzetiszocializmus (hungarizmus, nyilasmozgalom) és a nemzetközi szocializmus (bolsevizmus, kommunizmus) közé, megkérdőjelezte a II. világháborúban győztes nyugati nagyhatalmak erkölcsi és morális fölényét. Ezáltal pedig egyértelművé vált: egy emberellenes diktatúra legyőzésére szövetkeztek egy másik emberellenes diktatúrával. Azzal pedig, hogy nevén nevezte a tetteseket, megteremtette a múlttal való szembenézés lehetőségét, amely a rendszerváltoztatást követően elmaradt. De ez a múzeum jelentette az első lépést a nyelv visszavételében is. Az olyan szavak, mint a „bűn”, a „szabadság”, a „tettes” vagy az „áldozat”, ezáltal visszakapták eredeti jelentésüket. Ez pedig határtalan dühöt és gyűlöletet eredményezett abban a posztkommunista elitben, amely majd két emberöltőn keresztül határozta meg a legfontosabbat: hogy mit *kell* gondolni a történelemről.

Röviden tehát a Terror Háza Múzeum volt az első lépés abban a folyamatban, amelyben a diktatórikus múlt erői elveszítették korlátlanak hitt egyeduralmukat a múlt, a jelen és végső soron a jövő értelmezése felett is. Ezt a tényt mi sem támasztja alá jobban, mint az a több mint hétmillió látogató, akik húsz év alatt szó szerint pincétől a padlásig bejárták az Andrássy út 60. épületét, és akik a tárlat megtekintéskor szembesültek igazán a múlt fájdalmas, kegyetlen és sötét borzalmaival. ■

a Terror Háza Múzeum szakított a marxista történetírással

51 Félpénzen a Terror Háza. *Népszabadság*, 2002. december 19.

52 A kormányfő segítene a Terror Háza. *Népszabadság*, 2002. december 23.

53 SCHMIDT: *I.m.* 198–199. (Medgyessy Péter miniszterelnök megbuktatása és Gyurcsány Ferencre való – országos választás nélküli – lecserélése az elmúlt húsz év tapasztalataiból okulva egyre inkább egy olyan összehangolt „belső munkának” tűnik, amit a párton kívüli, de [állam]szocialista pedigrijű, a szabaddemokraták nyomásgyakorlásával időnként dacoló miniszterelnök ellenében hajtottak végre a szocialistákon belül megerősödött Gyurcsány körei, méghozzá anyósa, Apró Piroksa irányításával, akinek testvére, ifj. Apró Antal 1989 előtt annak a III. Főcsoportfőnökséghez tartozó, nyugati irányú hírszerző részlegnek volt a vezetője, amely szt-tisztként annak idején Medgyessyt is beszervezte. A kormányfőcserével megnyílt az út a „jóléti rendszerváltás” helyett a neoliborális reformok bevezetése előtt, amely irányt a „harmadikutas” Gyurcsány és a megszorításpárti SZDSZ is preferálta – a Szerk.)